

טקסט נשכח

מבוא:

מאמי אחרי חמש עשרה שנה:

כרוניקה של מלחמה ידועה מראש.

או אל השדות האדומים

קשה לקרוא לאופרת הרוק מאמי טקסט נשכח: היא נכתבה והועלתה על בימת צוותא לפני חמש עשרה שנה בלבד, ב־1986, והפכה (אם גם לא מיד) להצלחה ענקית, הצגת פולחן של ממש, שהועלתה יותר משנתיים. אבל כשילוב כה נדיר של מחאה פוליטית עם מחאה חברתית ופמיניסטית, של טקסטים שהם בה־בעת חריפים ומעודנים עם לחני רוק וביצועים מעולים – היא יותר מראויה לתזכורת, בייחוד עכשיו.

זהו סיפור של מאמי, אישה צעירה מעיירה דרומית, העובדת בפזונון תחנת הדלק ונישאת לנסים מלכה, בן השכנים המשרת בלבנון. זמן קצר אחרי החתונה מודיעים למאמי שנסים נפגע והפך לצמח (והרב מנחמה במלים: "אולי זה טוב שבעלך אילם, לפחות הוא לא יצעק עלייך"). מאמי עוזבת את העיירה ונוסעת עם בעלה הצמח שבכיסא הגלגלים לתל־אביב. היא מוצאת עבודה בפאב בוהמי־אלק, נאנסת בידי שבעת המלצרים הפלסטינים, ניצלת בידי כהניסטים ("תולעים"), ולבסוף מתגלגלת לבורדל של בתיה קלאסה – נקודת השפל שממנה יש רק עלייה. בבורדל פוגשת מאמי את פרופסור ברונזו קופמאשין ("מכונת ראש"), מתכנת ראשים המתגאה בכך שתכנת "אלף ראשים של מנהיגים יהודים". הוא מעניק למאמי ראש חדש – פוליטי, אנליטי, סוער – ובדמותה החדשה היא הופכת לכוכבת תקשורת דעתנית ופרובוקטיבית המקימה מפלגה חדשה וסוחפת אחריה המונים. בנאום מזהיר, קודע לב, היא פונה לאלוהים בבקשה לגאולה של מוות ודם: "תן לנו לגעת במוות כי החיים איבדו מטעמם" – ומובילה את העם אל "השדות האדומים" של המלחמה. אחרי המלחמה היא נמצאת אשמה בה ומוחזרת לעיירת הולדתה.

מאמי מצליחה לספר את סיפורה של הלאומיות היהודית-ישראלית שלאחר 1967 (מלחמת לבנון היא הסיטואציה הקונקרטיה אבל בהחלט לא הנקודה העיקרית!) באופן רדיקלי ומעמיק ועם זאת סוחף כל כך, דווקא דרך דמותה של אישה מזרחית מעיירה דרומית. מאשתו האוהבת של חייל-צמח, קורבן התוקפנות הישראלית בלבנון, הופכת מאמי לקורבן-כאישה של הלאומיות הפלסטינית. הלאומיות והפטריארכיה נכרכות זו בזו לבלי הפרד. האנסים הפלסטינים מבקשים ממאמי שלא תיקח את האונס "באופן אישי", כי האונס הוא אקט של שחרור לאומי ("עשרים שנות כיבוש, יותר לא נמתין, בזיקפה ובזרע נגאל את פלסטין", אומר הפזמון המפורסם בשירים, שנאסר להשמעה ברדיו), ומאמי מתעקשת להסביר להם שהיא, שגדלה בעיירת פיתוח ואיבדה בעל במלחמה מיותרת, איננה המדכאת שלהם אלא קורבן בדיוק כמוהם, של אותם מנגנוני דיכוי. אך לשווא: האונס מזהה אותה, בעל כורחה, עם אותם מנגנוני שליטה ודיכוי והופך אותה הלכה למעשה ממאמי-במובן-מותק למאמי-במובן-אמא-אדמה, הקורבן המתק של לאומיות גברית אלימה. האונס חושף את היותה רכוש, מושא של תשוקה ושל שליטה וזירה של מאבק וכך הופך אותה לנציגה ולסמל: ככזו, גם במעשה ההתנגדות שלה לדיכוי (הפיכתה למנהיגה פוליטית) היא אינה יכולה אלא לשקף במהופך את אותה תפיסה שמבטאים האנסים הפלסטינים, כלומר, לדבר בשמה של התשוקה המורבידית של הלאומיות היהודית אל האדמה, הדם והמוות.

"את מה שלא תצעק אף אחד לא יגיד", שרים-זועקים במארש המלחמה והאבל לקראת סוף האופרה. אין ספק שכאופרת רוק, קיומה של מאמי אינו שלם ללא המוזיקה הנפלאה של אהוד בנאי ושל יוסי מר-חיים וללא שירתם המעולה של כל משתתפיה; אבל הטקסט המבריק של הל מיטלפונקט צועק גם בעירומו, כטקסט כתוב.

חמוטל צמיד